

શ્રી ૪ નરથુલાલ ટેકચંદ. ૫૫૬૩

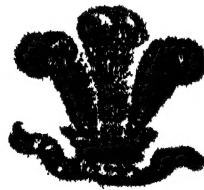
એક રમુજ વાર્તા.

બનાવી પ્રગટ કરનાર,

ન ગી ન દા સ મં છા રા મ.

એડીટર—“ ભીમ સેન ” તથા “ કામ વિનુ.”

ટેકાણું—સુલેશ્વર, બીજા ભોજાપાઠા—મુંબઈ.

મુંબઈ.

૨૧૬૨૬

“ સુલેશ્વર ” છાપખાનામાં છાપી.

સને ૧૮૯૪.

કીમત ૨ આના.

[આ ચોપડી કાયદા પ્રમાણે રજીસ્ટર કરાવી છે.]

૫૫૨૮

૫૫૫૩

શેઠ નરથુભાઈ ટેડજી

કુંવારાની કાહાણી-પરણેલાની પિડા.

જીઓની ભાઈ, બંદા સોળ વરસના સાંઢિયા બન્યા ત્યાં સુધી તો નાદાન બચ્યા દાખલ અધ્યા. દુનિયાદારીનું જ્ઞાન તો મળેજ નહીં, ને ખાઈ પીને ચેન ભોગવતા. પણ પછી તો મુંછા કુટવા માંડી. ત્યારે હવે આપણે ભાવ ધીમે ધીમે શેર બશેર વધવા લાગ્યો. પેહેલાં તો આપણી સામું કાઈ જો તુંજો નોહોતું કે નથુભાઈ કંઈ જહાનમની ખાડીમાં પડ્યા છે ! પણ છે તે કેજે જેમ જેમ સત્તર વરસને પગથીએ પોહોંચવા લાગ્યા કે સહ કાઈ “આવો શેઠ, બેશો શેઠ, ખાઓ શેઠ, પીઓ શેઠ, કરો ને સંસારમાં માનના પુતળા દાખલ માનવા લાગ્યાં. એટલે મોતની પથારીમાંથી માંદગીને બિછાને આજ્યા ! અને હવે તો આપણે ભાઈ સાહેબ જેવા વીશ વરસની વયે પોહોંચ્યા કે જોઈ સો મજા ! ભાઈનો ભપકો વધ્યો ! ભારેખમના ભંડારમાં હોમાયા ! મરદની માં બન્યા ! જાણે કે મોહોટા માણસની દુનિયામાં ખોટજ પડી ગઈ હોયની તેમ અંકાયા ! પણ તેની સાથે બીજી પિડા વળગી ! ભાઈબંધ દોસ્તદારો ટપોટપ ટોકવા માંડી પડ્યા કે “ભાઈ હવે તો પરણવું જોઈએ. હવે તો તારી ઉમ્મર પરણવાને લાયક થઈ ગઈ; માટે લગન કેમ કરતો નથી ? ચાલ જલદીથી ઘોટે ચઢ ! એ પ્રકારે જેમ શાકરના ગાંગડા પર માખીઓ તુટી પડે તેમ મારા પર બધાઓ માખીની માફક તુટી પડ્યા ! તેમ કેટલીક સારી પ્રાંકડી ને નાજુકડીઓનાં માંગા પણ આવવા લાગ્યાં. કન્યાઓની પણ જાણે તુટા તુટ પડી ! તેથી સગાં વાહલાંઓ મારાં બોલકાં જેવાં માંબાપોના જીવ ખાવા લાગ્યાં કે “કંકુ ચાહો કરવા આવે છે ત્યારે મોં જેવા શું જાઓ છો ? જાઓ મારા સાહેબ એ તો વિંધ્યું તે મોતી.” પણ

આ વાતને મારી માં એક કાનેથી બીજે કાને કાહાડી નાખે, ને બાપ પણ તેમને અગડમ બગડમ સમજવી વિદાયે કરતા. પણ વળી હું તો મારા પર જોલા મિત્રોની મજાક કરતો કે “કેમ ભાઈ સાહેબ, સરકારે ચાર જાણ્યા, હવે પાંચમાની તબયારી પણ છેજ ! હવે તો તમે પાંચ બચ્યાં કચ્યાંઓનાં બાપ બનવાના ! અને એમ કરતાં બચ્યાંને ઘેર કચ્યાં થશે એટલે દાદા બનશે !” એ પ્રકારે જેવો દોસ્તદાર તેવી તેની મજાક બનાવી ખાસી ગંભત કરતો.

પણ હવે મારી મશ્કરી થવાનો વખત આવ્યો ! તેઓ મને કેહેવા લાગ્યા કે “કેમ ભાઈ બુઢા બની ને ઘોળા વાળ ઉગશે ત્યારે પરણવાના કે ? હા યાર તેમજ કરજો કે બાઈ ઘર જોગ થાય ને ભાઈ મસાણુ જોગ થાય ! અને બાયડી આવે તેને વળી કંચકીને જાણે પેટની છોકરીને રમાડતા હો તેવો લાહવાં પણ સાથે સાથે મળી જાય, અને એક પંથ એર દો કાજ થાય !” એ આદિક અનેક પ્રકારે તેઓ મને વગોવતા ! આથી મને પણ રમાવા જેવું જણાયું તથા મનમાં ‘બાયડી’ બાયડી થવા લાગ્યું ! મારા મિત્રોમાં કોઈને બંધે બાયડી, ને મને તો એકના પણ સાંસાં ! હાય કરમ ! આ સઘળો રંગ રસ જોઈને આપણે તો આકુળ વ્યાકુળ બની ગયા ! મારા દોસ્તોને તેમની અલીઓ બધું હાજર ને હાજર રાખે, ને આપણે તો હાથ હલાવીએ તો શુકરવાર વળે ! કબાટમાંથી ઘોતિયું કાહાડું ને શટેલું જોઈ કે બાયડી યર આવે ! એ ચાર દાહડે કપડાં તો બદલવાજોઈ છે, પરંતુ હાથે કાઢવાં પડે એટલે જાણે ટાહાં ટાવ આવે ! અને તેમાં પણ વખતે શટેલું

મુજબ ર
દરીએ ફરવા
ગમે નહીં !
જાણે સાથે આપણા શેઠાણી
તા ટાહાડા પોહોરના તડાકા હાકામો
કેવો રસ પડે ! શેઠાણી વગર સ્વાદ શું આવે !
બીજા સોબતીઓને પોતાની પ્રિયાઓ સાથે વખતે
પુશ પુશાલીમાં ગપ્પાં મારતાં જોઈ કે મારો જીવ
બળીને ખાખ થઈ જાય ! સારી સારી સલાઓ
ને મંડળીઓમાં બધાએ ખાયડીવાળા બેગા થાય
તેથી માત્ર આપણે જ ઠેલિયામાં ગણાઈએ ! વળી
ન્યાત જાતમાં પણ એવીજ મોહોકાણુના સમા
ચાર જાણુવા ! કોઈ માણસમાંજ જાણે ગણે નહીં !
અરે મારા સાહેબો ! મારા સંતાપની શી વાત
કહું ! ખાયડી વિનાનો તે સંસાર શું કામનો ! !
નહીં ખાવું ગમે કે નહીં પીવું ગમે ! રાતના ક
લાક બે કલાક ઉંઘ્યા ન ઉંઘ્યા એવું થયાં કરે !
ઉજગરાની તો વાતજ ન પુછવી ! પાસે નહીં
વાત કરનાર કે હુંકારો પુરનાર ! ધણો જીવ અક
ભાય ત્યારે ધડીઆળની સામું જોઈ ક્યારેને રાત
જાય તેનું લજન કરતો બેશું ! મહા મુશીબતે રાત
વીતે, અને જમ તેમ કરતાં પ્રજાતનાં દરશન થાય
એટલે વળી પાછું “ખાયડી” કરતું મન ચકડોળે
ચઢે ! વેપાર કેવો ને રોજગાર કેવો ! કોઈને કાગ
ળ લખવા બેશું તોપણ જુલમાં “ખાયડી” કરીને
ચીતારાઈ જાય ! તોખા પરમેશ્વર ! ખાયડી !
ખાયડી ! ! ખાયડી ! ! !

પ્રિય વાંચનાર ! ખાયડીના નામના વલખાની
શી વાત કહું એક દિવસે એવું બન્યું કે રાતના
સ્વપનું આવ્યું કે, જાણે કોઈ સુંદર રંગિલી-છ-
બિલી કુંવારીકા મારી સાથે લગ્ન કરવા માટે બા-
રણામાં આવીને ઉભી છે ! આ સ્વપનાએ પછી
કેવી મજા કરી મુકી ! બંદા લાગલા પથારીમાં બે-
ઠા થયા, ને પરણવાની હોંસમાં ને હોંસમાં જાણે
હમણાંજ માંદિરામાં વર કન્યાનો હસ્ત મેલાપ
તાનો હોયની ! તેવી ઉલટમાં આપણે નામદાર
વી ગયા ! અને તડાક લઈને કબાટ ઉખાડી
શી પેહેલા નંબરના વાર તેહેવારે પેહેરવાનાં

કપડાં ઝટપટ પેહેરી લીધાં, ને ખાંધ પર કસબી
ફાપટો નાખી મુંઝો મરડતા હોંસમાં ને હોંસમાં
દાદરેથી ધડ ધડ ધડ નીચે ઉતરી પડ્યા ! જીવાની-
નું જોર ને પરણવાનો તોર ! એટલે દાદર પણ ઉ-
તરતાં ઉતરતાં ગાજી ઉઠ્યો ! આથી ધરમાં માંખાપ
પણ એકદમ હાંફલાં શાંફલાં બની ઉઠી પડ્યા !
મને મને ચીનનો સાહુકાર (ચોર) જાણી ખુમરાણ
કરી મુક્યું ને સાથે ધબોધમ મેથીપાક જમાડ્યો
તે તો વટાવમાં ! આ રમખાણુ સાંભળી પાડપડો-
સી વજેરે નગર જનો ધરમાં દોડી આવ્યા, અને
અધુરામાં પુર અધાર હોવાથી કોઈએ મને આ-
ળખ્યો પણ નહીં ! તેથી તેઓ પણ આંખ મીંચી-
ને જમ ધોખીનાં લુગડાં ધુએ તેમ મને ધબોવી
નાખ્યો ! એક તરફ દલગીરીના ડુંગરમાં ગરક થ-
યલો ને બીજી તરફથી અથાગ મારથી મરણુતોલ
બનેલો હું તો કંઈ પણ બોલી શક્યોજ નહીં ! તેમ
કીધું હોત તો સ્વર પણ પારખી શકાત ! પણ ન-
શીબનાં બળિયા, ત્યાં શું કેહેયું ! તોપણ હવે માર-
નો તો છેડો આવ્યો ખરો ! સહુએ દીવો સળગા-
વવાની તજવીજ કરી, અને મારી માતૃશ્રીએ દી-
વો કીધો, ને આપણે નામદાર અધમુવા જેવા પ-
ડેલા હતા ત્યાં દીવો ધરી મોં જોયું ! એટલે જોઈ
લો તમાસો ! સહુએ પારખી કાઢાડ્યા કે “ આ તો
આપણા નથુભાઈની સ્વારી છે ! માંખાપનો જીવ
બળી ગયો ! તમાશો જેવા મળેલા લોકો પણ શર-
મિંદા બનવા સાથે મારી મોહોકાણુની મસ્કરી કર-
વા મંડી પડ્યાં ! અને રજેતાનો કંઈજ પાર રહ્યો
નહીં ! સહુ પૌત પોતાને ઘેર વિદાયે થયા,
અને મારી વહાલી માં અને મારા હાથાના હાર
પિતા મારો બોરકુટો થયલો જોઈ બહુ રૂદન કરવા
લગ્યા, અને મારે આખે અંગે ગરમ શેક કરી મા-
રી મનમાનતી આગતાસ્વાગતા કરી મને શાંતિ
આપી, બાદ ધીમે રહીને મેં તેમના પુછવાથી ત
મામ કરમ કથા કહી સંજળાવી. કેવું વાતનું વતે-
સર થઈ ગયું ! તેઓ પણ ધણોજ ખેદ પામ્યા,
અને નિરાશ થઈ વિલાપમાં પડી ગયા ! પછા
વાંચનાર, મારા માતપિતાનાં તે દુઃખની દશા શી
રીતે દરશાવું ! તેમજ મારી કમનશીબ કંબખતી

ની પણ શી વાત વર્ણવું ! તે સમયના સંતાપનો તમને કંઈ પણ ખ્યાલ આવશે ખરો ! બાયડીની જંખનાએ કેવો દાટ વાળ્યો ! અપ્પસોસ ! અપ્પસોસ ! ઇશ્વર કોઇને કુવારા નહીં રાખશે.

પણ “ માહું થાય તે સારાને કાલે ” એમ માનવું ; કેમકે ઉપલા દુઃખદાયક બનાવથી મારા માંબાપના મગજમાં ચોક્કસ ઠસી ગયું કે “ ભાઇને માટે હવે કોઇ પણ પ્રકારે બનતી તાકીદે વહુ લાવવી જોઈએ. ” એની સાથે તેઓ હવે કન્યાની ખોળ કરવાને પણ મેહેનત કરતા થયાં. જેણે એટલામાં વળી એક બીજું કોતક જાણ્યું ! એક મસ્કરા પુરૂષે પોતે જાણે કે કુંવારિકા હોય તેવા વેશમાં મને માત્ર બનાવવાને ખાતર એક પત્ર લખ્યો, જેમાં નીચે પ્રમાણે લખવામાં આવ્યું હતું :—

પત્ર.

મારા પ્યારા,

મારા સાંભળનામાં આવ્યું છે કે, આપ એકાદ કુંવારિકાની શોધમાં છો. જે તેમ હોય તો આ પત્ર લખનાર નાજુક કુંવારિકા આપ જોવા એક અમુલ્ય રત્ન રૂપ પુરૂષ સંગે હસ્ત મેલાવ કરવાને અત્યાનંદ સહ તત્પર છે. આપની જો ઇચ્છા હોય, અને મારા વિષે વિશેષ માહિતી મેળવવાની ઉમેદ હોય તો કૃપા કરી રાત્રી સમયે મારે ઘેર મારા માતાપિતા સમક્ષ પધારવા તસ્દી લેશોજી. મારું રહેવાનું કેકાણું વાણિયાવાડમાં છે, ને મારા ઘરનો નંબર ૩૪૭ છે. આશા છે કે રંક દાસીને ત્યાં પધારી ગરીબ ગૃહ પાવન કરશે. એજ વિનંતિ. હીં આપની આચાંકિત

* * *

પ્રમદા.

ઉપલે પત્ર વાંચતાની સાથે આપણા હરખનો કંઈ પાર રહ્યો નહીં ! અને જાણે તે કન્યાને પરણીજ ગયો હોઈની ! તેવો આનંદ ઉભરાઈ ગયો ! એટલામાં આમળનો ફળેતો યાદ આવ્યો, અને એવું થયું કે “ આ પત્ર બાપાને વંચાવી જોઉં ” પણ તેમ કરતાં વળી વિચાર થયો કે “ પાણી પેહેલાં પાણ ન બાંધવી. પ્રથમ તે કન્યાને મળી જોઉં ; બાદ બાપાને વિદિત કરું. ” આમ વિચારી તે કું

વારિકાને,

મળવાનો.

તેની રાહ જોઈને બેસી.

ચિત્ર વિચિત્ર વરધોઠા ઉઠ્યા કે

કંઈ થુંકે નહીં ! ખાવાનું કેવું ને પીવાનું કંઈ ! સ્વધેનું સમશાન જેવું લાગે ! ને બંદા રાત પડવાની રાહ જોયાજ કરે ! બાયડી વિનાનો કેવો બળાપો ! હાય કરમ ! આવડો મોહોટો થયો ને બાયડી નહીં ! આ તે કેવું નશીબ ! રામ ! રામ ! રામ !

સાયંકાળ થયો ત્રાવીનાં દરશન દેખાયાં. ઘેરે ઘેરે દીપક થયાં. ત્યારે બંદાની સ્વારી બડા ઠાઠ માં ઠમાં હેલ છબિલાની માફક ધરમાંથી નીકળી. માતા એ પુછ્યું “ લાઈ આજે સારાં કપડાં પેહેરીને ક્યાં જાય છે ? ” મેં અરધો પરધો જુવાબ દીધો કે “ મારા દોસ્તદારને ત્યાં આજે નાચ છે તે મીજલશમાં જાઉં છું માં. ” એવી રીતે ટુંકમાંજ પતાવી વિચાર કરતો કરતો મારા પર પત્ર લખનાર પ્રિયાને ત્યાંજ પોહોંચ્યો. તેણી પણ મારે માટે જાણે તાકી તાકીને રાહ જોયાં કરતીજ હોય તેમ બારણામાં મારાં જુટનો ખડખડાટ સાંભળતાં સપાટાબંધ મારી સન્મુખ દોડી આવી, અને મારો સત્કાર કરી મને તકીએ બેસાડી તે પ્યારી નાજુકડી પોતાનાં માતા પિતાને બોલાવી લાવી. તેઓએ પણ મને મનમાં નતો આવકાર આપ્યો, અરસપરસ ખુશ ખુશાલીના પ્રસ્નોતર થયાં, અને પ્રસંગ કાઢાડી મારી સંગે પોતાની પ્રિય પુત્રીની લગ્ન ગાંઠ બાંધવાને ઉત્કંઠા બતાવી. આપણને પણ “ લાવતું તું તે વધે કર્મ ” તેવી રીતનું બન્યું. એટલે આખા અંગમાં આનંદ આનંદ પથરાઈ ગયો. સઘળી રીતની અન્યોઅન્ય કમુલાત થઈ ગઈ, પરંતુ માત્ર મારા માંબાપની આશા લેવા જેટલી વાત અધુરી રાખી. ત્યાંથી ઉઠી હું એ ચાર પ્રલંગ મારતો જમ કુતરો મેંમાં હાડકું લઈને કુદે તેમ કુદતો કુદતો ને મનમાં મકલાતો એકદમ ઘેર આવ્યો. એ વખતે રાત્રીના આશ ૧૧ વાગી ગયલા હોવાથી ઘરમાં તો સહ નિંદ્રાવચ્છ ગયાં હતાં. તેઓને મેં તાબડતોબ જગાડ્યાં. મારાં માતાપિતાની સન્મુખ સઘળી બિના સંભળાવી. તેઓ પણ ખુશાલીનાં ખીલી ની

કલકમાં ઉભ
ડુ ભટ ગોર-

અને મારા (યાને ઘેર તે-
સંધેસો કહાવ્યો કે મહેલે લક્ષ્મીનો

દિવસ કોઈ કામેલ નેશી પાસે જોવડાવી નક્કી
કરી કેહેવડાવજો. લાડુ ભટ તે પ્રમાણે કીધું, અને
અતે કેટલીક માથાકુટ પછી માગશર શુદ્ધ પાંચેમના
લક્ષ કરવાનો ઠરાવ થયો, અને તે દિવસે સુધીસ્ત-
ની લગભગ મારા મહિમાવંતાં લક્ષ થયાં. ખુશ
ખુશાલી ને આનંદ મંગળો કંઈજ પાર રહ્યો
નહીં, ને જાણે સ્વર્ગનું સુખ તો માંધરામાંજ
મળી ગયું હોયતી તેવું મને તો લાગ્યું! આહા!
દોસ્ત, એનાથી વિશેષ સુખ સ્વર્ગમાં તે બીજું
કયું હશે! કંઈજ નહીં! છટ છટ, એનાં મોં આ-
ગળ સ્વર્ગને શું પોક મુકવું! બાયડીના કરતાં
બીજું વધારે સુખ વળી કંઈ જહાનમની ખાડીમાં
હશે!!

હવે તો બાયડી મળી. લક્ષ ક્રિયા સમાપ્ત થતાં
જ એ ઘોડાની ગાડીમાં પ્રિયાને લઈને ઘેર આવ્યો,
અને જીવને એટલી તો ઠંડક મળી કે કંઈ વાતજ
કહેવાની નહીં. તેમાં વળી મારા આનંદમાં વૃદ્ધિ
કરનાર મારું મિત્ર મંડળ ઉપરાચારપરી મને મળ-
વા આવતું ગયું, અને મારી અલીને જોઈને સહ
કોઈ હરખાવાની સાથે તેમના પેટમાં સામી બળત
રાં થઈ કે “હાય હાય, આપણને પણ આવીજ
રખાણી સ્ત્રી મળી હોત તો સારું કેની?!” એ પ્ર-
કારે તેઓ મારી અલીને જોઈને અદેખાઈ કરતા ને
મનમાં બળતા જણાયા, જેથી મને એવું થઈ આવ્યું
કે “એ અદેખાઓ અહીંથી હવે જાય તો સારું”.
અને આખરે તેઓ ધીમે ધીમે ખસતા પણ થયાં. એ
ટલે બંદા ને મિસિસ બંદા (અલી ને અલો) બંને
જણા કોટે વળગીને નવી નવી વાતો કરવા લાગ્યા,
અને હવે ધીમે ધીમે તેણીને જીદાઈની ગાંઠમાંથી
છાડવી પતિ પત્નિની રીતિ નીતિમાં લાવી તેણી
એક ઉમર ને પતિવ્રતા નારી નીવડે તેવી રીતનો
ખોધ તેણીનાં લલકારમાં મેં ઠસાવવા માંડ્યો. તે પણ
પત્ની લાલી ડમરી ને સમજી લાગી કે હું જો કંઈ
તો તે વખતે કાન કંઈ બરાબર સાંભળતી, અને

મને જાણે અતઃકરણથી માલવી હોમ તેવું તે
બતાવતી. તેમ તેમ આપણે પણ શિખામણના
પ્યાલા પાવાની કશર કરતા નહોતા. એવી રીતે
અમારો આખો રાત્રી વીતી, અને બીજા દિવસની
પ્રભાત પ્રકાશતાંજ પછી તો તેણી પોતાને પિયેર
ગઈ; કારણ પ્રથમ પ્રારંભમાં મારે ત્યાં તેણીને જા
જા દિવસ રાખવી એ હિંદુ રીતથી તદ્દન ઉલટું
ગણાય. તેથી મેં મોહોટી ખુશીથી તેણીને જવાની
આજ્ઞા આપી.

પણ યા નશીબ! મારી બાયડી પિયેર ગઈ
તે ગઈ! તેડાં પર તેડાં મોકલું તોપણ આવેજ
શાની! મારાં માંબાપે પણ ચોગરદમથી કેહેણું
મોકલ્યાં, પરંતુ કાણ ગાંઠે! તેણીનાં માંબાપ કંઈ
જીવાબજ નહીં દે! આખરે દાહડાના દોહોડસો
તેડાં મોકલ્યાં ત્યારે છેલ્લે તેમણે રોકડો જીવાબ
દીધો કે “કાણે છોકરી પરણાવી છે? જોણે પર-
ણાવી હોય તેમને પુછો!” આવા ટાડિયા જીવા-
બથી મારાં માંબાપનાં કરતાં મારું તો વળી વિશેષ
પાછી આવ્યું! બંદાનો મિનજસ હાથથી ગયો!
જીવ આકાશ પાતાળ સુધી ફુદકા ખરવા લાગ્યો,
અને કયો રસ્તો લેવો તેનો મોહોટો વિચાર કરવામાં
મન રોકાયું. અતે થાક્યો, હાર્યો ને કંઈજ ઉપાય
સૂજ્યો નહીં ત્યારે ગુપચુપ કોરટમાં દાવો માંડી
કોરટની મારફતે બાયડીને ખોલાવવાનો રસ્તો લીધો.
કોરટે સમન્સ કાઢાડ્યા, અને તેની સાથે ઠરાવ પણ
પાડ્યો. ઠરાવનો દિવસ ધણો નજદીક હોવાથી દા-
હડા જતાં વાર લાગી નહીં. ઠરાવને દિવસે કોરટમાં
મારો સાસુ તેમજ મારા સસરા હાજર થયા, પરંતુ
મારી અલીને સમન પોહોંચેલો નહીં હોવાથી તેણી
આવીજ નહીં. કોરટને મેં ચરજ કરી કે “સાહેબ,
મારી સ્ત્રીને હજી સમન પોહોંચ્યો નથી, ને તેનું
કારણ એજ કે આ કોડાએ (તેણીનાં માંબાપે)
તેણીને ઘરમાં સંતાડી રાખી છે; માટે વારંટ કાઢા
ડી તેણીને પકડાવી મંગલવાનો હુકમ થવો જોઈએ.
આ પરથી પ્રથમ કોરટના ડાળા ખજી ચડી મળા,
પરંતુ સામા પ્રશ્નને પુછતાં તેમણે તો એવી રકમ
કાની વાત રજી કરી કે મારી હાર! તેમણે જણા-
વ્યું કે “સાહેબ, અમારે છોકરીજ નથી! તેમને

કેને હાજર કરીએ ? ! અમારા આખા ધરમાં છો-
કરી કે છોકરો—કંઈ પણ પ્રજંદ નથી ! અને
તેના અમારી પાસે પ્રમાણે તેટલા શાક્ષી અમે
અત્રે હાજર કરવા તૈયાર છીએ !” આ સાંભળી
કારટ પણ દંગ બની ગઈ, અને મારા તો હોસકોસ
હી જવાથી કારટમાં જ ગબડી પડ્યો ! તે વખ-
તના પ્રારસની શી વાત કહુ ! એક જબરી રમુજ
આખી કારટમાં થઈ રહી ! અને તે રમુજમાં
કેસ નીકળી ગયો ! મને જેમ તેમ કરી મારા
માંબાપ ગાડીમાં નાખી ઘેર લઈ ગયા, જ્યાં
થોડીક વારે શુધ્ધી આવ્યાથી મને અત્યંત
ખેદ થયો, અને નગરના ખીજા લોકોથી મને
પાપનો ઘડો જણાઈ આવ્યો કે, તે લોકોએ
મારી માત્ર મજ્જરી કરવાના હેતુથી એકાદ કોણી કે
દુબળાના છોકરાને સ્ત્રીનો વેશ આપી તેનાં લગ્ન
મારી સાથે કરાધા હતાં ! જુઓ મજા ! કેવી રમુજ !
મારી કેવી જબરી મજ્જરી ! આ પ્રારસ ને પ્રજ્જતી
કેટલે દરજ્જેની ગણી શકાય ! તે સમયે મને એવું જ
થઈ આવ્યું કે “હવે દુનિયામાં મોં બતાવવું એનાં
કરતાં મરવું સારું.” પણ મારા મિત્રો તેમજ મારા
બાહ્યા માત્ર પિતાએ મને ધીરજ આપી ધણીજ
સાંત કીધો, અને એ પ્રકારે દિવસ જતો ધીમે
ધીમે મારું દુઃખ હું પણ ભુલતો ગયો, તે ગયું ગુ
જરું વિસારી દીધું.

એ સઘળું તો થયું તે ખરું, પણ હવે બાયડી વગર
શું કરવું ? હવે કોની સાથે લગ્ન કરવાં ? બાયડી
ક્યાંથી મેળવવી ? ત્યાતમાં પણ કોઈ કુંવારિકા મળે
નહીં કે તેની આશા રાખવી ! ત્યારે શું કરવું ? તે
તો ધણીજ ઘાડો વિચાર અહોનિશ મનમાં ને મનમાં
સુંઝવણ મેળા લપટાયા કરે ! ચોગરદમ નિધા
ફેરવી જોઈ પણ કશો શુકરવાર વળે નહીં ! જ્યાં
જેઠે ત્યાં નિરાશા ને અધારજ દેખાય ! હાય કરમ !
હવે કોને કેહેવું ને શું કરવું ! તત, મત ને ધન
ખરચતાં પણ વળે નહીં ત્યાં નાહલાજ ! કાચાર !
અપ્રસોસ ! દુનિયામાં બાયડી વિનાનાં કેવાં વતેખા !
તોખા ! તોખા ! ! તોખા ! ! ! પછસા વગર આલે !
માંબાપ વગર આલે ! ધરખાર વગર આલે ! અને
મધ્યા વગર આલે ! પણ એ મારી અલી ! તારા

વગર તો

એવી મો

તેનાજ માં મેંથીજે સાંસા

કરવું ! શું મરવું ? ! તેમ તો નહ

મરતાં મરતાં બાયડીમાં જીવ રહી જાય તો પુત્રી
બાદ ભૂત થવાનો વારો આવે ! માટે તેમ તો કદી
કરવું જ નહીં, પરંતુ કોઈ પણ પ્રકારે બાયડી
મેળવવી ને જરૂર મેળવવી !

પણ હવે બાયડી ક્યાંથી મેળવવી ? ! એ તે કંઈ
એવી વસ્તુ છે કે બજારમાં વેચાતી મળે છે : તેમ
કોઈની બાયડી પણ છીનવી લેવાય નહીં ! ત્યારે
હવે શું કરવું ? ! કયા રસ્તો ? ! મારાં માંબાપ પણ
રાત દાહડો મારે માટે હાય અપ્રસોસમાં પડ્યા !
અને મારી વાહકી માં તો જાણે ગાંડી ઘેલી બની
ગઈ ! આખરે મને એક ઉપાય સૂઝી આવ્યો !
મેં તરતજ ગોરને બોલાવ્યો. લાડુ ભટ ગોર પણ
તેડું જતાંની સાથે તરતજ આવી પોહાંચ્યા. અને
તેમને મેં માન આપી તકીએ બેસાડ્યા. બાદ હાથ
જોડીને કહ્યું કે “મહારાજ, તમારા રાજમાં મારા
જવા વર કુંવારો રહે, એ શું ? ! કોઈ પણ પ-
કારે તમારે મારો ઘાટ બેસાડી આપવો જોઈએ.
તમે મારા પોતીકા શા કામના ? ! માટે ગમે તેમ
કરીને એટલું કામ કરી આપો. તમારો ગુણ હું રા-
ખનાર નથી, ને તમને કેહેશે તે પ્રકારે રાજ ક-
રીશ.” આ સાંભળી લાડુ ભટની છાતી એક વેહેંત
ઉછળી ! અને ખાસો જબરો તડકો પડવાની મો-
હોટી આશા બાંધી યજમાનને જણાવ્યું “ભાઈ,
તમે કિંચિત પણ ચિંતા નહીં કરો. હસ્તવર કરશે
તો આજ ગોર તમને એક માસની કુદતમાં માંધ-
રામાં બેસાડશે.” આવાં વચન સાંભળી બંદા પણ
કુલાયા, પણ આગલી પ્રજ્જતી વાદ આવી ! તેથી
લાડુ ભટને બરાબર ચેતવણી આપી કહ્યું કે “જો
જો મહારાજ, આગળની મારફતે ઉતરપિંડીના સ-
માચાર નહીં થાય ! તે માટે બરાબર ચોકસાઈ
રાખજો હેંકે ? !” લાડુ ભટે તે પરથી પોતાના
કોહોડ મથવું કોડું ધુણાવી ખાત્રી આપી, આ
પછી તરતજ હીને ચાલ્યા. આપણે પણ ધરમ
લુગડાં ખેંચેરી બાહાર પધાર્યા, અને દુકાનનું

જ્યા ત્યાંથી
પો તો સારી
તા. આ. પગર ભાઈ
તે છે! અને ખચીલ એવકુશમાં
મારે કંઈ કરે નહીં રહ્યું તો હોતું નહીં.

થોડા દાહડા વિન્યા પછી જોર મહારાજ કન્યાની
શાધ કરીને મારે ઘેર પાછા પધાર્યા. આવતાં વાર
નેજ જોરે તો તાડાકો માર્યો કે “કેમ રાજ્ય, હવે માર-
કનામ લાવે. તમારું કામ બરાબર પાર પાડ્યું છે,
પરંતુ તેના બદલામાં મને આજે મોં માંચું છતામ
મળવું જોઈએ.” આ સાંભળી આપણે એકદમ
ઉતાવળા આનંદમાં હોયા, ને કબાટમાંથી રૂપિયા
સોની નોટકાહાડી આપી ને વળી જણાવ્યું કે “મ
હારાજ આ તો માત્ર હમણાં સુકન તરિકે સમજવા-
કામ થયાં પછી બીજા એનાથી બમણાં આપીશ.”
પણ લાડુ ભટ લોભિયાના સરદાર તે કંઈ એટલા
થી ધરાયા નહીં, અને આખરે લગ્ન ગાંઠ અંધારા
પછી પુરા એક હજારનો ઉલ્લેખ આપવાનું મેં કમુલ
કીધું ત્યારે ભટજી મહારાજ સઘળી વાત વિરતા-
રીને કહી, અને લાડુ ભટની મારજત સઘળી ધામ-
ધુમ ને તમામ બદાબસ્ત કરવાનું ઠરાવ્યું. મારાં
માંઆપને પણ તેજ વખતે બોલાવી સઘળું વિદિત
કીધું, અને લગ્ન વગેરે તમામ ક્રિયા માત્ર જોત
જોતમાં—દશ દિવસમાં કરી નાંખી જ્યાં ત્યાંથી
કન્યાને ઘેર આણી. ખચીત આ તે ખરેખરી ક-
ન્યાજ હતી. આનાં કોઈ પણ પ્રકારનો પ્રપંચ થ-
યલો નહોતો. તેમજ બીજી કશી ખામી પણ ન-
હોતી. તેની સાથે વળી ખાસી સોળ વરસની
નાજીક નારી હતી. આહા! પ્રિય વાંચનાર, આ
મારી નવલીની શી વાત કરે! શું એની સુંદર કાંતિ!
શું એની ખુબીદાર ખુબસુરતી! શું એનું નમુના
દાર નુર! અને શું એની મનખુશ છટા! તેની
સાથે વળી ભણેલી ગણેલી! એટલે પછી એની
ખુબીમાં ખામી શી હોય! એની બોલવાની
છટા ને ચાલવાની ચતુરાઈ કંઈ ઝારજ હતી! જે
દુરથી આવતાં દીઠી હોય તો જાણે આકાશમાંથી
ઉતરી આવેલી પરીજ જોઈ લેવી! પગે ધુધરાનાં
પોડા, હાથે સુંદર મોતીની બંગડીઓ, નાકે કિમતી
ખી, ગળામાં અમુલ્ય રત્ન માળા અને અંગે સુ-

શોભિત સાડી પેહેરીને જ્યારે આ રમણિક રંભા
ભર બજારમાંથી પસાર થતી, ત્યારે આખો બજાર
તેણીને નિહાળવાને હોયો નીચો થઈ જતો! અને
સહ કોઈ એ મારી રૂપસુંદરીની બલિહારી બોલતા.
ખચીત ધશ્વરે ગમે તેટલી વિટંબણાઓ પસાર
કરાવીને આખરે મને મન ગમતું અમુલ્ય રત્નજ
બદ્યું હતું! પ્રભુનો ઉપકાર થયો, જશના ડંકા
ચાગ્યા, અને મોં ભાવનો મેલો મળી ગયો! ચાલ
બચ્યા જીવડા, તારો પણ મોરચો પાર! મેં માં
જ્યાં પકવાન તે આનું નામ! કોનાં નશીબ આ-
ટલાં બધાં પુન્યવાન હોય કે આવી સુંદર હેલ છ-
બિલી હાથ લાગે?!

બાયડો તો મળી. મનની ઉમેદ પાર પડી. એટ-
લુંજ નહીં પણ જોઈએ તેનાં કરતાં પણ વધારે
ડાહી, સુંદર, ખુબસુરત, શ્રાંકડી ને ભણીગણીને પાર
પડેલી મળી ગઈ. એટલે હવે આપણે એક અવ-
તારમાંથી ઉગરીને બીજા અવતારમાં પેંઠા. તેની
સાથે સ્ત્રીની સારી શિખામણથી મારા સ્વભાવ ને
રીતમાં પણ ઘણો ઝડપમાં હદ વિનાનો ફેરફાર થઈ
ગયો. ઘર ધંધો પડતો મુંઝી એકદમ એક માન પા-
મેલી પ્રખ્યાત કંપનીમાં ભાગીદાર થઈ વિદ્વાતને
વેપાર ધમકાવ્યો. અત્યાર સુધી શરીર સુધડાઈ કે
બીજી સુધરેલી રીતભાતનાં નામનું સો મણુ તેલે
અંધારું હતું, તેને બદલે વિદ્વાન બાયડો મળવાથી
સઘળી ઇંગ્લિશ રીતભાત શીખી ગયા, ને બોલવા
ચાલવાની ઢબજબ એટલી બધી તો બદલાઈ ગઈ
કે જાણે આગળના નથુભાઈજ નહીં! આ સઘળા
કોના પ્રતાપ? મારી એકની એક અલીના. તેણીના
જેવી ગુણવાન પ્રમદા જે હાથ લાગી નહીં હોત
તો ખચીત આ નથુભાઈનો દાહડો ફરતેજ નહીં!
માટે મારે તેણીનેજ આ સઘળી શાખાશી ને માન
આપવું જોઈએ

હવે શું થયું? સારો દાહડો બાયડોનું લગ્ન
થયાં કીધું! ઝોરીસમાં જઈ તો પણ આખો દા-
હડો નજર આગળથી હેલ છબિલી બાયડોની જખી
ખસેજ શાની! તેમ કેટલાક દાહડા તો ઝોરી-
સમાં પણ કશે કામ ધંધો સુઝે નહીં! એક દા-
હડો વિદ્વાત કંઈ વેપારની બાબતમાં એક મુસેબિ-

મન પેહેડીપર તાર મોકલ્યો તેમાં કરમ સંજ્ઞે
‘મારી બાયડી’ કરીને ચિતરાઈ ગયું ! વળી કેટ-
લીક વાર કંઈક વાતચીત કરતાં પણ “બા-
યડી” બોલ નીકળી પડતો ! આવો મજાનો શરસ
થતો જોઈ મારી ઓશીસના હમાલ ને સીપાઈઓ
પણ મારી મસ્કરી કરી મારી પાછળ હસતા ને મને
જાણે તદ્દન બાયલો જવો ગણી કાઢાડતા ! તે
સધળું હું મારે કાને સાંભળતો. છતાં જ્યાં મારી
પોતાની દેખીતી કશુર મારા મનમાં કચુલ કરતો
ત્યાં તેમને પણ દોષ શું દહ વાઈ ? !

પ્રિય વાંચનાર, મારી સ્ત્રીની સમજથી મારા
ધરનો શણગાર પણ તદ્દન નવીજ શોભામાં આવી
ગયો. મારા દિવાનખાનાની રોણક રમણિક થઈ
ગઈ, અને જે દિવાનખાનું આજ સુધી ગામડિયા
જેવું દળદર અવસ્થામાં દેખાતું હતું, તે હવે એક
હમદા સ્વચ્છતા વાળું શોભા આપતું થયું. મારી
જીનાજમાનાની પેટી ને ગાદિ તકિયા બહાર કાઢાડી
તેને સ્થળે સરસ નકશીદાર આયનાવાળું ટેબલ ને
ખુરશીઓ ગોઠવી દીધી. જે દીવો અત્યાર સુધી
માત્ર કોપરેલના કોડિયામાં ઝાંખોઝપ બળતો હતો,
તેને બદલે એક નવી જાતની વિક્ટોરિયાની છબી-
વાળી તેજદાર હાંડી ઝળકી રહી; અને બોંયપરનાં
જીના ખખ થઈ ગયલા ધુળ ખાતા કંતાનને બદલે
એક કિમતી ગાલીચો બિછાવી દીધો. તેજ મમાણે
જે દિવાલો પર જાળાના ઝુમખાં અધાપિ પરિચિત
લટકતા હતા ત્યાં હવે તો ચિનાઈ ઝુંબર ને ચિત્ર
વિચિત્ર આયનાદાર તકતાઓનો ભપકો થઈ ગયો.
આ પ્રકારે સઘળી રીતે આખા ઘરમાં અત્રેજી
ઠાઠ બની ગયો, ને જેમ સ્વર્ગના લોક સુખ ને વૈ-
ભવ ભોગવે તેમ બંદા પણ ભોગવતા થયા. એટલે
પછી બાકી શું રહ્યું ? ચોગરદમ ચેનબાજી ચાલી
રહી, અને મારો આવો ભપકો જોઈને મારા તમામ
સ્નેહી ને સગાંસંબંધીઓની આંખોમાં પણ અદે
ખાઈની ઝાળો લાગવા માંડી, ને તેઓ તો જાણે
જીવતાજ બળી મરતા હોયતી તેવો તેમનો દે-
ખાવ થઈ પડ્યો ! મારા મનમાં તે જોઈને માત્ર
એટલોજ વિચાર આવતો કે “અરે પરમેશ્વર,
આપણા દેશનું જે બગડવા બેઠું છે તેનું કારણ માત્ર

અદેખાઈ

એ તો દેખ

તો એટલુંજ નહીં, મોતો હતા
લાકર ભક્ષ હોયગા”

પણ મારી પ્રિયા મારા પ્રત્યે કેવો પ્યાર તબતા
હતી ? હું જે પાણી માંગુ તો દુધ લાવીને રજી
કરે, ને મોમાંથી નીકળતો બોલ ઝીલી લઈ મારી
આગાને આધીન રેહ આનું કારણ માત્ર એજ કે
સ્વામિ સેવાની સમજ શક્તિ તેણીનામાં હતી તથા
પતિવ્રતાનો તેણીનામાં ઉત્તમ ગુણ હતો, અને તે-
થીજ આપણે પણ તેણીને વશ થઈ જવામાં કશું
બાકી રાખ્યું નહોતું. “બાયડી બોલી તે પરમેશ્વર
બોલ્યા” એમ મારા મનમાં થતું હતું; કેમકે મને
વારમવાર નીચેના સંસારિક દોહરાનું સ્મરણ થયાં
કરતું હતું કે—

પછસો મારો પરમેશ્વર, અને બાયડી મારી ગુર;
છઈયાં છોકરાં સાધુ સંત, તો સેવા મેની કરે ? !

આ કેહેવત રૂપી દોહરો હું વારમવાર ગોખી
રાખતો એટલુંજ નહીં, પણ જે કોઈ મને ઠપકો
આપતું કે “બાયડીને વશ શું થઈ ગયો ?” ત્યારે
હું તેને ઉપલેા રમુજી દોહરો સંભળાવી કાશળ
કાઢાડતો. એ રીતે બાયડીમાં ને બાયડીમાંજ બંદા
તો જાણે ડુબી ગયા !

દોરતો ! બાયડી મળવાથી જાણે સ્વર્ગ સ-
માન સુખ લાગ્યું એમાં તો કંઈજ નવાઈ નથી.
અને તેની સાથે વળી મારી પ્યારીને દાહડા રહ્યા,
એટલે ખુશાલિમાં ખામી રહી નહીં. શીમંતની
ક્રિયા કરવાનો સમય જેમ જેમ પાસે આવતો ગયો,
તેમ તેમ આનંદમાં અધિક હમેરો થતો ગયો
અને શીમંતને દિવસે એક મહાભારત જમણવાર
કરી નાતજાત, સગાં સંબંધી તથા ઓળખાણ પા-
ળખાણ વાળાઓને સુંદર મિષ્ટાન જમાડી જશનો
ડોકો વગાડ્યો. એ રીતે શીમંતની ક્રિયા બડી ધા-
મધુમથી પસાર થઈ, અને માત્ર થોડાક દિવસમાં
તો મારી અલીએ પુત્રનો જન્મ આપ્યો. આ પણ
એક આંગિક બિના બની, અને મારા માંબાપ તો
આનંદ મંગળમાં જાણે ઘેલા બની ગયા ! તેમજ
જો મેં મગજ બરાબર સાવધ રાખ્યું નહીં હોત તે

જાત !
પ્રથમ ગયું,
પ્રથમ ગયું, પ્રિય,
મારા માંતપિતાએ કહ્યું ?
સાંભળતાં સોનીને બોલાવી સુંદર દા-
ગિના કરાવ્યા, અને ત્રીજે માસ બેસતાંજ મારી
મેહિની મારે ઘેર પધારી તે ટાંકણે તે સધળું મારા
પ્રિય પુત્રને અગે અરપણુ કીધું. આ પ્રસંગનો
આનંદ પણ અનહદ હતો.

પણ ભાઈ સાહેબો, હવે તો આ નથુભાઈ
ખરેખરા ધરખારી (!) થયાં ! અને ધીમે ધીમે
ખચ્યાં કચ્યાં વધારે ને વધારે બળગવાનો વખત
આવ્યો ! પ્રથમ તો બાયડી ને બાળક બંને બહુ
વાહલાં લાગતાં હતાં, પરંતુ હવે જાણે કંઈક અપ્રિ-
ય થવા લાગ્યાં ! અને એક પિડારૂપ સંસારી જા-
ળના સપાટામાં સપડાઈ ગયા ! બાયડી ને પુત્રનો
હરખ કેટલા દાહડા રહ્યો ? માત્ર થોડાંજ દાહડા !
જાણે પછી તો જોઈ લો પિડા ! કોઈ દાહડો દીક-
રાની ટોપીની ઉધરાણી થાય, ને કોઈ દાહડો નવા
નવા વસ્ત્રની માગણી થાય ! એમ દરરોજ નવી
નવી પિડા વળગવા લાગી ! તે પણ જો અલીના
હુકમ પ્રમાણે થાય તો હીક ! નહીં તો બોગ મળે !
ધરમાં ખાંડીબંધ કપડાંનાં પોટલાં ખાંધેલાં હોય,
પણ તે તો થોડા દાહડામાં નાંખી દેવા જેવા એક
ખુણે ફુંગર કરે ! અને જો પણ કંઈ નવી ફેશન
નીકળે કે તેની ઉધરાણીની તક્યારી જોઈ લેવી !

એ તો જાણે સમજ્યા ! પણ આપણે જેટલી
ચોખ્ખાઈની ટેવ પડી ગઈ તે પણ તમામ હવે
હાથી ગઈ ! મારો આખો ઓરડો જ એક વાર ખ-
રેખરા બપકમાં શણગારેલો તે હવે ગામડિયા જો-
વોજ બનવા લાગ્યો ! જો ઓરડામાં કદી પાણીનો
છાંટો પણ પડે તો મને ચીઢ થતી, તેજ મારા ઓ-
રડામાં હવે તો મુતરનાં ખાખોશિયાં ભરાતાં થયાં !
જો ટેબલ આમ ચળકતી દેખાતી હતી, અને જોના
પરફું દરરોજ સુગંધિ પુષ્પોનો સુંદર ગોટો મુકતો
હતો, તેજ ટેબલ પર હવે ગંધાતાં બળેલિયાં પડેલાં
મારીજ આંખે જોતો ! અને મારા પલંગના પણ
વાળ હાલ હવાલ જોઈ લેવા ! એકંદર રીતે આ

ખો રમ મુતરગદામાં લચકા જોળ થઈ ગયેલો કહું
તો તે ખોટું નથી ! અને તેમાં પણ વળી કરમની
કંબખટી એવી કે ચું કે ચું બોલાય નહીં ! ને ક-
દાચ જો બુલે ચુંકે કંઈ બોલાઈ ગયું તો મારા મડમ
સાહેબનો મિનજ હાથથીજ જાય ! અને એક
કહાને બે સાંભળવી પડે ! એટલે હવે મારે તો મુ-
નિષ્ઠ લેવાનો વખત આવ્યો ! બાયડી જેમ કરે
તેમ કરવા દેવું, પણ કંઈજ કહેવું નહીં. મનની
મેહિલાણ મન સમજે !

એક રવીવારે સાંજે પાંચ વાગતાનો વખત
થયો. આખો દાહડો ધરમાં ગોંધાઈ રહેલો તે જાણે
મુજાઈ ગયો ! તેથી મેં મારી પ્રિયાને ઘણીજ નમ્ર
તાની સાથે અરજ કરી કહ્યું “ કેમ માઈ ડીયર,
ગાડી આવીને ઉભી છે, ફરવા આવે છે કેની ? ”

“ અરે તમારું ફરવાનું ગયું જહાનમમાં—
જરાક આ કીકાને રાખો. તેવારનો રડે છે તે આંખે
દેખાતું નથી કે વળી ફરવા આત્યા ! ફરવા વાળા
ધસકડા તો માત્ર તમેજ ! ” આ મુજબ દોહોડ મ-
ણુનો મિનસ સાંભળતાંજ બંદાના ટાંટિયા ધુજવા
લાગ્યા, અને ગુપચુપ નીચું ધાલી બારણે ઉભી ર-
હેલી ગાડીને બારીએથીજ ગાડીવાળાને કહી પાછી
તમેલામાં છોડી મુકવાની રજા આપી, અને અલીના
હુકમ મુજબ કીકાને હાથમાં હલાવતાં આમ તેમ
આંટા ખાધા ! જેમ તેમ કરતાં કંકાસમાં ને કંકા-
સમાં સાંજ પડી ત્યારે મેં માત્ર ધીમેથીજ પુછ્યું
કે “ કેમ પ્યારી, જમવાનું થયું કે વાર ? ” આ પ-
રથી તેણીએ રોકડું પકડાવ્યું કે “ થાય છે થાય છે,
બહુ ભુખ લાગી હોય તો જાઓ ઊકરડે જઈને
ભુંકો ! ” હાય નશીબ ! આ શબ્દ સાંભળીને પણ
આપણે તો ધરરર કંપી ગયા, અને સામેલ બિતર
આધ્યાવગર માથુ ખજવાળતા ખુરશીપર ગોઠવાયા !

રાત્રિ થઈ. આઠ વાગ્યા, અને તવની તક-
યારી થતાંજ વાણું પાણી કીધું. બાદ પાનસોપારી
ખાઈ છાનો માનોમાથે મોંદે ઓઢીને સુઈ ગયો.
પણ એકાદ જેવી તેવી ઉંઘ થઈ નહીં એટલામાં
તો વળી સંતાપ જાગ્યો ! બાયડીએ રોપમાં ને રો-
પમાંજ બુમ પાડી કે “ આલો બેટો, આ કીકા
અધ્યો છે તે માંડ ધાવડાવો ” આ ફરમાન મળતાંજ

મુખે દુઃખે પણ ન છુટકે આંખો ચોળતો ઉઠ્યો, અને મારી અલીનો હુકમ માથે ચડાવ્યો ! તે પછી પણ વળી કીકાને પા અરધો કલાક હાથમાં હલાવ્યા બાદ તેને ઘોડિયામાં સુવાડ્યો ને હું મારા પલંગ પર પડ્યો ! પણ કીકા જી-જી-જી-જી-જી કરવા લાગ્યો ! આ સાંભળી શેઠાણી સાહેબનો મિનસ પાછો હાથથી ગયો ! અને દોહોડ મળુની સંભળાવી કે “ખોતે લાંબા થઈને પડ્યા, પણ કીકા રડે છે તેનું ભાન છે ! ચાલો ઉઠો, લગાર હીચકા નાંખો. એટલામાં કંઈ હાથ ધસાઈ જવાના નથી !” આ સાંભળી મારે પાછા ઉઠીને બેઠા થવું પડ્યું, અને લાંબા કુંકા બગાસા બાંધને ઘોડિયું હલાવવા માંડ્યું ! ઓછામાં ઓછા બે ચાર હજાર હીચકા હલાવ્યા ત્યારે ભાઈ સાહેબ સુતા, અને તે પછીજ મને પણ સુવાનો વખત મળ્યો !

વળી બીજી પિડાની શી વાત કહું ! જો કાંઈ દાહડો ભુલે ચુકે કોઈ પાડ પડોસી કે ઓળખાતી સ્ત્રી સાથે બોલાઈ જાય કે વાત થાય તો ભોગ મળે ! ને પછી મડમ સાહેબનો મિનસ જોઈ લેવો ! તે મજ વળી જો રાતના આવતાં મોડું થાય તોપણ જોઈ લેવો તમાસો ! જેમ તેમ ચોરને હાલે છાનામાના ઘરમાં પેંશવું પડે, અને વાળું કીધા વિના જાંધી જાજી ! કેમકે બોલીએ તો બે ખાઈએ ! તેથી બોલવાનીજ બાધા લીધેલી ! આખા મહિનામાં કંઈ નહીં તો પાંનસે વાર ચીથરા ધાડે, અને દાહડામાં દોહોડસો વાર તો તેણીનો વગર લેવેદેવે મોહોટો મોંનો ઢાબરો ચઢે ! અને તેની સાથે કરડકણી કુતરીની માફક બાયકાં ભરે તે તો જાણે કે મજામાં ! મનમાં તો ધણુંએ થાય કે “રાંડને બે ચાર લગાવી કહાડું !” પણ તેમ કરીને વળી ક્યાં રહું ! તેમ કહું તો દુનિયામાં પણ રહેવા નહીં દે ! સંતાપના સમાચાર ! મોહોકાણના મસાલા ! હવે મને ખચીત ભાન આવ્યું કે “જો પરણ્યા નહીં હોત તો સારું ખાતા” કેમકે—

ખરચ ખુટણનો વગે બમણો ધણ !

ઘરમાં ચાલે લડાઈ ટંટાની મોહોકાણ !

તેમ ક્રમે કરતા—

એવી પરણેલાની પુરી ૧૫

મારા પ્યારા મિત્રો ! હવે મારી બરાબર આત્રી થઈ છે કે “પરણવામાં કશો માલ નથી અને કુંવારાજેટલું કશામાં સુખ નથી !” જુઓની ભાઈ, જ્યાં સુધી કુંવારો હતો, ત્યાં સુધી તો મારી મા પણ “મારો વહાલો દીકરો” કહીને બોલાવતી, અને મારા બાપ પણ “બેટા, બેટા” કરીને કહેતા, પરંતુ જ્યારથી અમે નામદાર ચોપગા બન્યા; ને જ્યારથી મારી સ્ત્રી મારા માથાની મળેલી માલમ પડી; ત્યારથી માંબાપને મનને પણ જાણે કડવા ઝેર જેવા ને આંખના પાટા જેવા અળખામણા થઈ પડ્યા ! આ બધાનું કારણ શું વાઈ ? મારી હરામી બાયડી ! તેણીને વશ થઈ જવામાં મેં મારી તમામ કીરતીને કલંક લગાડ્યું ! મારી હોશિયારીને લાંછન રૂપ બનાવી ! મારી બહાદુરીને બાળી મુકી ! મારી ચતુરાઈને ચગડોળે ચઢાવી ! મારી નામનાનો નાશ કરી મારી બુદ્ધીને જીમ્મણુતાના ભવ્ય સાગરમાં હોમી ! અને માઈ સરસ સ્વરૂપ સ્થામ બની ગયું ! “બાયડી, બાયડી ને બાયડી” ના ભણુકારામાં આ જીવડો લેવાઈ ગયો ! અને તેથીજ દુનિયાદારીના દોરંગી ખાસડાં ખાતાં માથાની ટાલકી પણ તુટી ગઈ ! આ મારો કરમ કથા પરથી મારે સરવે ભાઈએને એટલેજ બોધ દેવાનો છે કે, પરણવું નહીં ને સ્વધર્મ તથા નીતિમાં દૃઢ રહી ધર્મર ભક્તિ કરવી એ તો સરવોત્તમ છે. પ્રણુ તેમ કંઈ સર્વથી બની શકતું નથી. તેથી સરવેથી સરસ રસ્તો એજ છે કે, પરણ્યા બાદ સ્ત્રીને કબજામાં રાખી તેણીને વશ કદી પણ થવું નહીં, તેમજ તેણીને છાપરે ચઢાવી મુકવાની મુરખાઈ કદી પણ કરવી નહીં. અગરજો તમામ સ્ત્રીઓ કંઈ તેવી ધિક્કારને પાત્ર હોતીજ નથી. તોપણ આખરે સ્ત્રી જાતિજ કેની ?! માટે એને સદા આસામાં રાખવી, પરંતુ મારી માફક સ્ત્રીવશ બની જઈ હલાવણુ

ન્યા

૧૫ ક્રિષ્ણ

જાતી ક્રિષ્ણને કહી
તે સદે નિયમ સર શોભે.

નિયમ સર શોભે

મિત્રા! તારા બે અવતાર પુરા થયા, અને હવે ત્રિજન અવતારમાં હુબકા ખાતાં બંદા પડ્યા! એટલે અત્યાર સુધી તો મારા માંબાપ હયાત હોવાથી ઘર જાળવવા મારે માથે પડી નહોતી; પરંતુ તેઓ થોડાક દિવસની માંદગી બોગવીને ગુમરી ગયા! મારી માંને માત્ર એકજ દિવસમાં ફુટ કોલેરા કાકાએ જીવ લીધો, અને તે પછી બરાબર બે માસ માં મારા પુણ્ય પિતા પણ દેવલોક ગયા. આથી ઘર ખટલાનો સંતાપ પણ મારે માથે આવી પડ્યો, અને ચોગરદમ નિષ્કા કરતાં ખચીત હું એક દુઃખ દાયક સંસારની સ્થિતિના સકંજમાં સપડાયો! આટલા દિવસ ઘર કેમ ચાલે છે તેની કંઈજ ખબર સરખીએ પડતી નહોતી, પરંતુ હવે તો સવાર પડે ને શાકભાજી આદિક લાવવાની કાળજી રાખવી પડતી. તેમજ ને પણ કંઈ સરસામાન જોઈ એ તે મારા શિવાય કોઈ લાવી શકે તેવું રહ્યું નહીં. એટલામાં વળી કરમ સંયોગે એવું બન્યું કે મારી અલીને પુરી પ્રસવી. મારા કિકાતું કામ કરતાં પાણી ઉતરતું હતું, અને તેને માટે બાયડીના શબ્દ બાણથી શરીર વિંધાઈ ગયું હતું, અને તેમાં વળી પથરાબાઈ અવતર્યાં, એટલે મારાં પુરેપુરા બોગ ફરી વળ્યા! એક તરફથી મારે નશીએ ઘરખટલાની ખટપટ આવી પડી, બીજી તરફથી બાયડીની સુવાવડમાં આસનાવાસના કરવાની ઉઠવેઠ કરવી, ત્રિજન તરફથી કીકાને રાખવાની પિડા તો વળગેલીજ હતી, ચોથી તરફથી જાતેજ હાથ બાળીને રાંધવાની કડાકુટ ચાલુજ હતી, અને પાંચમી તરફથી એ સધળી જાત મેહેનત ઉપરાંત બાયડીના મેહેણાં ઓઠાં ને મેંસ ભડકે તેવા જાળ રમાન સ્વભાવથી માઈ મન બળી જતું એ પ્રકારે પાંચ તરફની-પાંચ પિડામાં માઈ અંગ વમળ માં આવી પડ્યું હતું. તોપણ “લીરજનાં ૧૧ મીઠા છે.” એવું વિચારી હિમ્મત રાખી સધળું ગાડું નભાવવાનું મેં ચોખ્ખું વિચાર્યું હતું, અને મેં સ્થિતિ ખાસ ત્રણ માસ ગુજાર્યા પછી મારી

સુવાવડના ખાટલામાંથી આહાર નીકળી ત્યારે મને નિરાંત વળવા લાગી કે “કંઈ પ્રકર નહીં. હવે રાજ ઉઠીને સુલાતું મેં જોવાનું તો મટી ગયું.” આમ વિચારી મારા દુઃખમાં હુએલા મનને લગાર દટાર કીધું, અને હું જાણે હોશિયારીમાં આવી ગયો હોઈ, એવી શાંતિ વળી.

પણ અપ્રસોસ! મારા ભાગ્યમાં ભઠીનાં દરશ ન સૂઝેલાં તે કેમ મિથ્યા જાય! મારે કરમે તે તો કાયમજ રહ્યું! કેમકે મારી બાયડીએ મારી માતુશ્રીની હયાતીમાં એક પણ દિવસ રસોઈ કરવાનો ઉજ્જશકાર કરેલો નહીં તેથી તેમજ ત્રણ માસ સુધી સુવાવડના ખાટલામાં પડ્યા પડ્યા આજોટીને આજસુ દહાડા કહાડેલા હોવાથી તેણીને હરામ ચરકો લાગ્યો હતો! દરરોજ સવારે રાંધવાનો વખત થાય કે લાગલો ઢોંગ સોંગ લઈ મેશે કે આજ તો માઈ માથું હુએ છે, આજ તો મારા હાથ પગ તોડાય છે, ને આજ તો મારો જીવ ભમે છે.” એવા એવા ઉસ્તાદી ભરેલા ઢોંગ ધતુરા કરી લાગ આવે તો થોડાક તંબાકુ ખાઈ વામિટ પણ કરતી! એટલે પછી મારે કેહેવાની પ્રજ્જન પડતી કે “અલી તું સુધ જા! હું મારે રસોઈ કરી લઈશ.” આવી રીતનો મારો ધંધો (રાંધવાનો!) મારે ચલાવવો પડ્યો, અને એમ કરતાં આખું વરસ પણ વહી ગયું, તોપણ કેમે કરતાં તે બાયડીએ મારા નશીબમાંથી રાંધવાની ઉઠવેઠ છોડવી નહીં! ન્યારે હું ઘણુંજ કાચર થયો, ત્યારે આખા મામના ઠાકરોની મીઠિંગ બોલાવી ઉપરાંચાપરી દવા કરાવી પણ તેઓએ તો એવોજ અભિપ્રાય આપ્યો કે “એ સાજી તાજી છે.” એટલે તેણી પણ સમજી ગઈ કે “હવે ઢોંગ કરવાથી પાપનો ધડો ફુટી જશે.” એમ હાથપણ વાપરી મારી અલીએ હવે રસોઈ કરવાનું શરૂ કીધું, અને ગમેતેમ ૧૩૪૫૮ છતાં પણ જોવી તેવી રસોઈ કરીને ઠોકતી તો ખસીજ! તો પણ રસોઈ કરતાં જાણે તાહાડિયો તાવ આવતો હોયતો તેમ દેખાવ રેતી! તેની કંઈ કંઈ દરકાર કરતો નહીં, અને અંતરે જો તેણીનું રાંધેલું તદ્દન નિઃસ્વાદ, કાચું ને કુતરાં પણ ખાઈ શકે નહીં એ

તું હોવા છતાં પણ હું તેને અતિ ઉત્તમ, સુ-
દર, સ્વાદિષ્ટ ને ઉમદા માની તેની પ્રસંશા
કરતો ! એટલાજ માટે કે ન્યાં ત્યાંથી દાહાડો
જાય ને દિસતો રહે ! અને જાજર (બાયડી) ના
મોંપરનું ઢાંકણું દેખાયતું જ રહે !

ભાઈ સાહેબો, ભડિયારા (રસોઈયા) ના ભવે-
ડામાંથી તો ઉગ્યા ખરા, પરંતુ એક પિડા ટળીને
બીજી વળગી ! અને કુવામાંથી નીકળીને હવાડા-
માં પડ્યા ! કેમકે ભડિયારા ટળીને હવે તો દરજ્જા
ભાઈ બન્યા ! એટલે ભડિયારા કરતાં ભુંડા હાલે
પોહોંચ્યા ! પેલી તો માત્ર રાંધવાની કંબખ્તીમાં
હતા. તેને બદલે હવે તો મારાં બચ્ચાંઓનાં એટ-
લુંજ નહીં પણ વળી મારી બાયડીનાં કપડાં પણ
શીવવાની તસદી મારે માથે આવી પડી ! મારી
અલી સવાર થતાંજ રાંધવા પેસે, અને હું પરચુ-
રણ સરસાના લાપવી આપું તથા કેટલીકવાર
સીધું પણ મહાડીને તઈયાર કરું ! અને ત્યારેજ
શેઠાણી સાહેબ પાટલે પધારીને ધીમે ધીમે હાથ
હલાવી રસોઈ કરે ! જાણે કે મારાપર મોટો ઉપ-
કાર કરી નાંખતી હોયતી તેમજ તો ! આપણે
બંદા બચ્ચાં કચ્ચાંઓને નવરાવી ધોવરાવી ચાહે
પાણી તઈયાર કરી પી લઈએ, અને એક ચાહેતો
પ્યાલો શેઠાણી સાહેબની આગળ જઈને રજુ કરી
એ ત્યારેજ સરકાર ચાહેતા છુંડડા ચઢાવે ! બાદ
મારે માથે બીજી પ્રજા એવી કે ઘરમાં સઘળું
ઠીકઠાક કરી વાસીદું વાળીં સારસુપ રાખવું, અને
તે પછી બચ્ચાંઓનાં બજોતિયાં ધોવાં એટલુંજ
નહીં, પણ સાથે સાથે મારી અલીનું લુગડું પણ
મારે પોતાને હાથે બે ઝીકા મારીને ધોઈ આ-
પવુંજ પડતું ! આ સઘળાં સંસારી સંતાપમાંથી
મુક્ત થઈ કે તરતજ કીકો કેહેશે કે “બાપા બદ
તે શાદી ગયું છે તે સીવી આપોની” અને કીકો
કેહેશે “બાપા લગાર ચણીયાને ઠીંગડું મારી આ-
પોની” એમ માંગણી થતાં સોય લઈને તેટલું બ-
ચ્ચાંઓનું કામ કરી આપતો. એટલે ધીમે ધીમે
અલીનો ઉક્રમ પણ તઈયાર જોઈ લેવો ! તેણી
પણ લગાર મોનો મહલાવડો કરીને આસ્તે રહીને

જા
લાવી

સાથે ટર્લી કાંચેજી.

લગાર ટાંગી આપજો.”

માંગણીની મમતામાં આપણે

અંજાઈજ નજીએ ને તેટલું કામ કર.

પણ અરે પરમેશ્વર ! કાંચળીની કશ ટાંગી રહુ
તેટલામાં તો વળી પાછા સરકાર સાહેબ પ્રમાણે
કે “ત્યારે આટલું બધું કામ કીધું તો હવે મારા
શાહલાને એકાદ ઠીંગડું પણ બેગા બેગા સીવી
આપોની, કે એટલા સારું વળી મારે સોય પોર-
વવી ન પડે. જુઓની, એટલા માટે જો સીવવા
નો કંડિયો લઈને બેશીશ તો વળી સાંજના રસોઈ
ને મોડું થઈ જશે.” આ ધાક ભરેલા શબ્દ સાં
લળી હું પણ ગભરાઈ જતો કે “રખેને રાંડ રાત
ના રસોઈમાં બાર વગાડે !” એવી બીહીકથી તે
ણીનું તેટલું કામ પણ કરી આપતો, અને ન્યાં
ત્યાંથી માથાની અલાબલા દૂર કરતો ! આવી રીતે
અમે નામદાર હવે તો ભડિયારામાંથી છુટીને દર
જ્જા બન્યા. અને સોય વાપરતા શિખ્યા ! મનમાં
તો ધણુંએ પાકી આવે ! પણ ચું કે ચાં બોલવા
ની બાધા લીધેલી એટલે “તેરીબી ચુપ, ને મેરી
બી ચુપ” કરી વાત વિસારી દેતો ! એમ કરતાં
જો કાંઈ દોસ્ત કે અન્ય પુરૂષ મળવા આવતાં
મારા હાથમાં સોય ને દોરો જોઈને મશ્કરી કરતાં
ત્યારે હું તેમને જાણે મોટી ખુશાલીમાં હોંજો, ને
મને એ કામ પસંદ હોય તેમ જણાવતો કે “યાર એ
પણ અક્કલબાજ હુનરનું કામ છે. એ ધંધો પણ શિ-
ખેલા હોઈએ તો કામનોજ છે.” એમ અઝમપઝમ
સમજાવીને તેમનાં મન મનવતો—જો કે તેઓ તો
સમજતાજ હતા કે “નથુભાઈ બાયડીની તાબેદારી
માં સઘળી અક્કલને આંધળી કરી બેઠા છે !”

એક દિવસે નવાનું જીવું ને ઉંધાનું ચતું ને
વાતાનું વતેસર ને વિવાહનું વરસી જેવું બની-
યું ! એવું બન્યું કે એક મિત્રનો જન્મ દિવસ !
વાધી તેણે વાલકેશ્વરના શેઠ કરકસરદાસના બ
લામાં મિજબાની આપી, અને આપણે તે

નાચા
લાવી
તરસ સેતો પાડી જાણે જુવા
નન્યા ! અને ઈસ્કી જેવું પોતિયું
પટકા સાથે બંધરાતા જેવીજ કંકુની કાણુ
ટપકી કરી ! તે પણ એટલી બારીક કે તેનાં મોં
આગળ રાધ તો જાણે હિસાબમાંજ નહીં ! અને
પછી સુંદર બદન ને લપકાદાર અને લોચા કાશ
મીરનો કીમતી કાઠ કહાડી પેહુયો. માથે પાવડી
મુકી ને હાથમાં લાકડી લઈ મોંમા પાનની બીડી
પાંચ સાત ઉપરાયાપરી ચાવી મોં પણ લાલમલાલ
બનાવ્યું ને તેની સાથે “ધુમર પાનમ મહા દાનમ
ને ગોટે ગોટે ગઈ દાનમ” આપનારી મારી જીવ
જીવ બીડીને મોંમાં મુકતાનો સાથે ધુમાડાના ગોટે
ગોટા પ્રરરરર કરતાં કાણાડવા શરૂ કરીયા ! અને
એવાજ દમમાંમાં બંદા મોજાં પટકાવી એ ડગલ
ચાલવા જાય છે કે તરતજ રાંડ બાયડીએ ઢોહોડ
મણુનો બરાડો તાણ્યો ! તેણે કહ્યું “કઈ જાડાન
મની ખાડીમાં ચાલ્યા ? ઘરમાં આટલું બધું કામ
પડ્યું છે તે આંખે દેખાતું નથી ? લો આ કીકી
ની ગાંડ ધોવડાવતા જાઓ.” આ સાંભળી માર
જીવ ચચણાવતા જખ મારીને પાછા પ્રરવું પડ્યું,
અને પાણી લાવી ગાંડ ધોવડાવી. એટલે વળી બી
જે હુકમ તક્યાર થયો ! તેણીના ચોટલો વિખેરાઈ
ગયલો હોવાથી રાંડે ચોટલો વાળવાને માટે પ્રરમા
વ્યું ! આથી હવે તો મારું ખુબ પાકી આવ્યું, ને
એટલો તો ચીરડાઈ ગયો કે તેજ વખતે હાથમાં
લાકડી હતી તે એ-ચાર-પાંચ લગાવી કહાડી ને
મેં મારી આખી જીંદગીની જોષએ તેવી રીસ
ઉતારી રાંડને ધમોવોજ નાખી ! અને એવો તો
મેથીપાક જમાડ્યો કે પ્રરીને કોઈ દાહડો મારું અ
પમાન કરે નહીં ! અગરજો તેણીએ પોક પોક મુ
કી રડવા માંડ્યું, પણ તેની દરકાર નહીં કરતાં
મારામાં જોટલું જોર હતું તેટલું પેટ ભરીને અજ
વાળી જોયું, અને આરે ચાક્યો, ત્યારેજ મારી
જા પ્રમાણે મુઠ પેહરી નીચે ઉતરી પડ્યો, ને

એક લપકાદાર વિક્ટોરિયા કરી બંગલા તરફ વિ
દાયે થયો. આજેજ મેં મારા મનની ઉમેદ પાર
પાડી, ને હવેજ હું સમજ્યો કે એ રાંડને બરાબર
હુકમાંજ રાખવી. કેહેવત છે કે “મારથી ભુત ન
હશે !” તેરમું રતન બતાવ્યા વગર બીજો ઉપાય
નહોં !

સેતાપના સમાચાર ! અલીન ધખોવી રોપ
માં ને રોપમાં, અને કાંઈ જખરી ઘાડ મારી જંગ
જીત્યો હોય તેમ દમામમાં આપણે બાધ સાહેબ બ
ગીમાં બિરાજી વાલકેશ્વર તરફ ચાલ્યા તો ખરા,
પરંતુ “માર ખુદેતે કર સુધું” કર્યોતો હવે ગભ
રાટ થવા માંડ્યો ! ઘરમાં કેવી મોહોકાણુ મંડાઈ
હશે ! બાયડીએ કેવી ધમાચકડી માંડી હશે, ને કે
વા સનાંનના સમાચાર સળેરી ગયા હશે તેનો સં
તાપ મને થવા લાગ્યો ! વળી ધીર ગયાં પછી રાંડ
કેવી જાત જણાવશે ! મારા કેવા હાલ કરશે ! તે
ણીને હું સું જીવાળ દશ ! તેણીના જખ મારવા
ગયલો જિન્સ હું કેવી રીતે ઢંકાણુ લાવીશ ! અને
તેણીના ગરમ,ગરમ બનોલ તામસનો હું શો ઉપા
ય લઈશ ! તેમજ ઘરમાં પેઠા પછી મારી કેવી ગ
તી થશે ! કેવી દુહાએ તે રાંડ મને પોંચોચાડશે !
અને કેટલીક પ્રજેતીનાં ચીંચરાં ફાડશે ! તે સઘળા
નો એટલો બધો સામટો વિચાર મારા મનમાં ગુંચ
ળું વળી ગયો કે હાય હાયરે મારું પોતિયું ને પોતિ
યું પણ ઢીલું ઢબ બની ગયું ! કાછડી ને પાટલી કુ
દાકૂદી કરવા માંડી પડ્યા ! કાછડી ધાલું તો પાટલી
નાહાશવા માંડે, અને પાટલી ખોસું તો કાછડી ઢોડી
જાય ! ત્યારે હું તે હવે શું કરું ! કોની મદદ લઉં !
કોને કહું કે મારા પોતિયાને તાણી બાધો ! મારો
તો જીવજ નરમ ઘેંસ ને પાતળા પાણી જેવો બની
ગયલો તેથી મને તો કંઈ સુજેજ નહોં કે પોતિયાને
કેવી રીતે વશ કરવું ! તેમાં પણ વળી જો માત્ર કા
છડી કે પાટલી—મેમાંથી એક પણ ડેકાણુ હોત તો
વળી એકને તો પોહોંચી વળત ! પણ અરે બાપરે !
આ તો બંને જણીઓ સંપ સંપીને મને સંતાપ
વા માંડી પડી ! એટલે પછી આ એકલવાયો, નાજુ

ક ને અણું સરખો જીવ તે ક્યાં ક્યાં પોહોચે ! કો
ને કાબુમાં રાખે ! અને એકલે હાથે કેટલું કરી
શકીએ ! એક હાથે ઘોતિયું પકડેલું ! બીજા હાથે
કાછડી પકડેલી ! અને એ પ્રકારે બંને હાથ રોકાઈ
જવાથી પાટલી વહાલા મુઠ્ઠા માથા વગરની બની
ગઈ ! અને હિમ્મતથી એવી તો જોસસાં આવી ગઈ
કે મને તોઆ તોઆ કરી નાંખ્યો ! આખરે ત્યારે
નહીં રહેવાયું ત્યારે ગાડીવાળાને નરમાશથી અરજ
કરી, જે પરથી તે આપડાએ મારી દ્યા. બાધી, અ
ને કાછડી ને પાટલીને તેણે બંને હાથે પકડી રાખી !
બાદ મેં મારું ઘોતિયું તંગ કરીને રૂંધેલું, અને પાટ
લી ને કાછડી એવી તો સજડ ખોંસી કે પ્રરીને તે
હરામજીદીઓ તોડાન કરવામાં શ્રીજી નહીં ! એટલે
એ સંતાપ તો દુર થયો ! એક પિડામાંથી પરમેશ્વરે
ખરેખરા ઉગાર્યો !

પણ ઘરની પિડા તો વળગેલીજ હતી ! ઘર
માં કેવુંકે રમખાણું જગ્યું હશે ને શી રામડોળી
વળી હશે તેને કંઈ પણ ખ્યાલ વાંચનારને થાય ખ
રો ? ! જાણુઓ ત્યારે હું ગાડીમાં બેસી વાલકેશ્વર
ને રસ્તે ચાલ્યો, એટલે મારી રાંડે તરતજ મારા
નામનાં જાણ્યાં સેવા માંડ્યાં ! રડારોળ કરી મુઠ્ઠા
છાતી માથાં કુટ્યાં ! છોકરાંએને ઘડોઘડ ધમો
વી નાંખ્યાં, ને મારી રીશ તે બિચારાં પંખિઓપર
કહાડી ! ઘરમાં ખાવા પીવાનું વગેરે જ્યાં ને ત્યાં
પડ્યું રહ્યું ! ખુબ ઢોંગ માંડ્યો ! અને અધુરામાં
પુરું વળી બાકી હતું તેટલું પણ પુરું કીધું ! એટલે
અત્યાર મુઠ્ઠી માત્ર ઘરમાંજ રડારોળ કરતી હતી
તેને બદલે હવે તો બાહાર એટલે આવીને છાતી
માથાં કુટી કાઢાડ્યાં ! હાય પીટ કરવા માંડી ! અને
મોહોટી પોક મુઠ્ઠી રડવા કુટવા માંડી પડી ! કેવી
રીતે કુટવા લાગી તે જરાક ધ્યાન દઈ સાંભળજો :-

હાયરે માંડી.

સારી દુતી.

હાયરે મારા.

હાયરે માટી.

હાયરે ગયા.

ખરે રહ્યું.

હાયરે તમારો.

હાયરે મીજબાની.

હાયરે વાલકેશ્વર.

હાયરે ખાવાનું.

હાયરે બજ્યું.

હાય હાય હાય.

ઉપર પ્રમાણે ઉધાડે એટલે છયોક કુટવા મ
ડી પડી ! વેશ જખરો લજ્યો ! ખરેખરી જાત
જણાવી ! આથી પાડપડોશીઓ આસપાસથી દોડી
આવ્યા ! અને “ શું થયું ? શું થયું ? ” વગેરે પુ
છવા લાગ્યા ! પણ રાંડ એવી પાકી કે કોઈને કંઈ
પણ ખુલાસો કરેજ શાની ! બસ કુટયાજ કરે !
તેથી પાડપડોશીઓ સમજ્યા કે “ કોઈ મરી ગયું
હશે ! ” આમ ધારી તેઓ સ્મશાન જવાને વેશે
ડાકું બની ત્યાં એકઠા થયાં ! શેહેરમાં ન્યાતના લોકો
તેમજ સગાંવહાલાંઓમાં આ ખબર પણ ફેલાઈ જ
તાં તેઓ પણ તાબડતોબ આવી પોહોંચ્યા ! અને
ડાકું તથા બઈરાઓની જખરી ઠઠ ઝામી ! આ સઘ
જો વરઘોડો ઘર આગળ ઝામેલો હતો, ત્યારે આપ
ણે બંદા વાલકેશ્વરના બંગલામાં પગપર પગ ચઢા
વીને જમવા બેઠેલા હતા, અને અરધું પરધું ખાધું
નહીં ખાધું, એટલામાં તો ઘરના રડાકુટના સમાચાર
લઈને એક પડોશીનો છોકરો આવી પોહોંચ્યો, ને તે
ણે મને જમતો ઉઠાડી કહ્યું “ કાકા, હમણાં ને હમ
ણાં ઘેર ચાલો. ઉતાવળનું કામ છે. ” આ સાંભળી
આપણા તો હાંજ ગગડી ગયા ! હબકીને હું જમી
નપર ગબડી પડ્યો ! મારા તમામ મિત્રો આ જોઈ
મારી પાસે દોડી આવ્યા, અને મને ઉંચકી શાંત ક
રી ગાડીમાં બેસાડી મારે ઘેર વિદાયે કીધો. આખે
રસ્તે હું તો તદ્દન બેહેબાકજો જવો બનેલો હતો,
અને ઘેર શું થયું હશે, તેને માટે મોટી ફાજ પડી
હતી ! ઘર પાસે આવ્યું, અને ત્યાં સઘળાં એકઠા
મળેલા ડાકુઓને જોઈને વળી મારો જીવ તળે ઉપર
થઈ ગયો, રખેને અલીએ ખાયરીમાંથી જડી આ
વાત કીધો હોય, રખે છોકરામાંથી કોઈનું કંઈ આ

અને માંથી હું
તુ હો. કે "શું બંધુ?" પણ
તે કંઈક મુન્ય રહ્યાં, અનુભવ
સામે ગયો કે "મારી પ્રજાની આજીવન
કરવા માટે તમામ બનેલી બિના આવેલા જન
મંડળને કેહેવાની અને પ્રજા પડી, અને સધળાઓ
મારી અલીની આવી હરામી ને કુળને લાંછન લગા
ડનાર આલને માટે તુચ્છકાર ને ધિક્કાર બતાવવા લા-
ગ્યા તથા સર્વ કોઈ તેણીના જનરમાન સ્વભાવને
હવે બરાબર જાણી ગયા. અરે! ભુડી રાંડ, તે પણ
વાતનું વતેસર કરી નાંખ્યું! સ્ત્રી જાત કોઈની નહી,
નહારામાં નહારી જાત નારીની!

ધારા વાંચનારા બાયડીને છેડીને મેં કેટલો સાર
કહાડ્યો તે તો તમે હવે જાણી ગયા! અને મારી
ફજેલી થયાં પછી હું એટલો બધો ચમકી ગયો કે
તે દિવસથી તે રાંડનું નામજ દેવાનું હું ભૂલી ગયો!
તે કેહે તે લાખ રૂપિયાની વાત! અને બાયડી
બોલી તે પરમેશ્વર બોલ્યા! તેવી રીતે તેણીના હુ-
કમમાં હું હમેશાં રહેતો! અને તેથી ધર ખટલા-
ની તમામ જાળમાં મારે માથેજ આવી પડી!
અત્યાર સુધી તો તેણી લગાર પણ શરમાતી, પણ
હવે તો ખરેખરી માથાની થઈ, અને ધાક તથા ત્રા-
સથી મને જાણે અધમુવો કરી નાંખ્યો! "હાથના
કર્ચાં હઈયે વાગ્યા! તેવો ખેલ બન્યો! તે દિવસે
મારો મિજાજ ગુમાવી તેણીને ધમોવી નાંખી નહીં
હોત તો થોડો ધણો ધાક હતો તે કાયમ રહેત. પણ
હવે તો તેણી નફરો ગોષો હોય તેવી બની! કેહે
વત છે કે "જેણે મુકી લાજ લેને નાનું સરખું
રાજ! તેમ તેણી નિર્જન ને નફર નારી બની
ગઈ! અને "હરામીના બે બાગ! તે કેહેવત પ્રમા-
ણે આપણે તેણીનાથી ડરીનેજ ચાલતા લાઈ!
તમીને ચાલવામાંજ માલ છે! "નમ્યા તે તો પર-
મેશ્વરને ગમ્યા."

હવે મારી કીકી ને મારો કીકો હંમરે પહોં-
ચ્યાં, અને તેથી તેમનાં લગ્ન સંબંધી વિચાર
કરવાની વાત આવી. મારા કીકાને માટે તો કન્યા

હીક મળી ગઈ એટલે એ વાતનો તો કશો સંતાપજ
નહોતો, પણ કીકીને માટે કેવું ધર શોધવું તે વાત
બહુ વિચારવાની હતી. કન્યા લાવવામાં વાંધા આ-
વે નહીં, પણ કન્યા આપવી તેમાં તો બધોજ વિ-
ચાર કરવાનો. આ બાબતનાં એક શાંતિનો દિવસ
જાણી હું અને મારી અલી જમીને હાંચકે બુલતા
હતા તેવામાં મારા પ્રત્યે તેણીએ પુછ્યું:—"મેંકુ
સાંભળ્યા છો કે કીકાના આપ, આપણી કીકીને માટે
ધર શોધવું જોઈએ તેનો કંઈ વિચાર કીધો?"

"તે શોધવાનું કામ તારું છે પ્યારી. માટે
તારી મરજી પ્રમાણેનું ધર શોધી કહાડી મને કેહે-
જો એટલે ન્યાત રીતે પ્રમાણે વિવાહ કરીશું" મેં
લગાર નમ્રતાથી દરશાવ્યું.

મારી અલીએ અગાઉથીજ પોતાના મનમ
નક્કો કરી રાખેલું હોવાથી તેણી બોલી "મારા
ધ્યાનમાં તો પેલો મોહાકાળાજીનાસ મસાણાદાસ
વર હીક પડે છે, માટે તેની વેર આપણી કીકીને
દઈશું."

"અરર! એવા બુઢા બોખરાને આપણી આવી
કામજ બાળકીને દઈને શું ખાડામાં હોમવી છે?"
મેં બહુજ દલગીરી ને મિજાસથી જણાવ્યું, અને
મારી અલીની આ વાતને છેક ધિક્કારી કહાડી આ-
વી તેણી પણ મિજાસ બોલ્યો, અને મોંના દાધરો
એવો તો દોઢ મણનો ચઢાવ્યો કે જાણે નકરી ડાકણજ
જોઈ લેવી! અને થોડીક વાર તેવીજ રીતે રહી આ
જોઈ મને મારી આગળની પ્રજાની યાદ આવી,
અને તેથી મેં વિચાર્યું કે "જો આ વખતે હું
એ રાંડનું ધાઈ નહીં કરીશ તો વળી રાંડ કહ્યો
કરી વિવાહનું વરથી કરી રંગમાં લંગ કરી નાંખશે!
માટે બળી પચાત! છોકરીનાં નક્ષીબમાં હશે તેમ
થશે" આમ વિચારી મેં ધીમે રહીને ફેરવી વાળ્યું
કે "પણ જોની અલી, તું જો વરની વાત કરે છે
તેને કંઈ પુરાં પોણાસો વર્ષ તો થયાં નથીની વાર?"

મારી અલી બોલી "ધણું તો વળી સાઠ
વરસ થયાં હશે. તેમાં તે શું થયું? આવાન કે બ

રડી, આવરદા આગળ કોઈનો ઉપાય નથી. શું ધરડા મરતા હશે ને જીવાન નહીં મરતાં હોય કેમ ?”

આ સાંભળી આપણે છક થઈ ગયા, ને તે-
ણીના હુકમ પ્રમાણે મેં પણ ડોકું ધુણાવ્યું કે
“ના ના અલી હવે તારી વાત મારા ધ્યાનમાં પણ
ઉતરી હો, એવો મોટો પછસાવાળો પણ આપણી
ન્યાતમાં ખીન્ન કોઈ નથી. માટે એની તાયેજ
કીકીના વિવાહ કરવા. કાલે ને કાલે ગોરને બોલાવી
સાર મુહુરત જોવડાવી ચાલ્લા કરી દે. નહીં
તો વળી એવું ધર ૫રી ૫રી મળશે. આવી
રીતે ઉપરથી ખુશી બતાવી તેની હાથે હા કહી
કાશળ પતાવી.

ખીજે દિવસે ગોરને તોડાવી મુહુરત જોવડાવી
વરવાળાને ત્યાં ફેહેવડાવી તથા સધળું નક્કી કરી
સારે દાહડા જોઈ વિનાહ કીધો અને પછી ખીજ
મહિનામાંજ લગ્ન પણ કર્યા. કીકીનાં લગ્ન, કીકીનાં
લગ્ન થયાં બાદબીજે દિવસે ડરાવ્યાં હતાં તેથી પ્રથમ
કીકીનાં લગ્નની ધામધુમ કરવા માંડી, અને લગ્નને
દીવસે હિંદુ રીત પ્રમાણે વરરાજા ઘોડે ચઢીને
બારણે આવ્યા. તેને મારી અલીએ પોંકી માંભરા-
માં પધરાવ્યા. એટલે તો જોઈ લો મજા ! ચોગરદમ
હસાહસ ચાલવા લાગી ! સહ કોઈ થુ થુ થુ કરવા
માંડી પડ્યા ! અને આવા ખુદા ખખ જેવા ડોબર
કાઠને કોટે એક ઉધરતી નિર્મળ બાળકીને વળગાડ
વાથી આખી ન્યાતમાં, તમામ સગાં વહાલાંઓમાં,
પાડપડોશીઓમાં અને આખા શહેરમાં મારે માથે
શ્રીટકાર થઈ રહ્યા ધણુકોએ તો મને મોંઢા મોંઢ
ધીકાર દેવા માંડ્યો ! આથી હું છેક શરમિદો થઈ
ગયો અને ખરેખર નીચુંજ ધાલવું પડ્યું ! હું શું
જીવાન હઉં ? ! મારું મોં શું જોઈને બતાવું ? ! આ
વી રીતે મારા મનમાં હું તો જાણે જીવતોજ બળવા
લાગ્યો ! વગર દેવતાએ, વગર અગ્નિએ અને વગર
અંગારે મારું નહય જીવતુંજ બળી ચાલ્યું ! મેં તો

એ.

માં મો

મનમાં

ધરડા ઘડી ગયો, ને ધરન

એ મારો પ્રાણ પરમેશ્વર અ.

મરતાં મારાં વચનો એટલાજ હતાં કે”કા

પણ ભુંડી, કમળત ને હરામી સ્ત્રી સાથેપા

નહીં ” આ અંતના શબ્દોચ્ચાર સહ મારા
પ્રાણ ગયો !

વાચનાર અહરથો ! બિચારા નથુભાઈના તો ઉપર
પ્રમાણે હાલ થયાં, અને તેથી લગ્નમાં વધન આવી
પડ્યાં ! જે બારણામાં લગ્નની ખુશાલીનાં ઘોળ-મં
ગળ ગવાતાં હતાં તેજ બારણામાં જોત જોતામાં
આયડીઓનું ફૂટવાનું શરૂ થયું ! લગ્નમાં પધારેલા
સાહજનીઆઓ ઘેર જઈ લુગડાં બદલી ડાધુ
બનીને આવ્યા ! અને લગ્નના મંડપ ને માંભરામાં
થી ગરીબ બાપડા નથુભાઈના મુડદાની ઠાઠડી પ-
સાર થઈ ! તેની સ્ત્રી રંડાઈ ! ઈશ્વરે તેણીના હરા
મીપણાનો બદલો આપ્યો. સ્વામિની સેવા કરવાને
બદલે સ્વામિ પાસે પોતાની સેવા કરાવનારીના આવા
ખુરા હાલ થયાં ! ચુડા ચાલ્લો ને સેભાગવંતિનો શ-
ણુગાર નાશ પામ્યો, અને રંડાઈને ખુણે પોક મુકતી
મેલી ! ! !

સાર—આ રમુજ વારતાનો સાર માત્ર
એટલોજ લેવાનો છે કે સ્ત્રીએ પોતાના સ્વામિને
પોતાના હુકમમાં ને હુકમમાં રાખવાના કરતાં સ્વા
મિની આજ્ઞાનેજ આધીન રહી સ્વામિ સેવામાં સદા
તત્પર રહેવું. જે સ્ત્રીઓ સ્વામિને તુચ્છ ગણી
તેને માથે છાણાં થાપે છે તે નહારી ને નિંદિત
ગણાય છે એટલુંજ નહીં, પણ તેવું કદી પણ ભલું
થતુંજ નથી, આ નક્કી માની રાખવું. માટે સર્વદા
સ્વામિ સેવામાં રહેવામાંજ સ્ત્રીઓની શોભા છે ને
તેમાંજ તેણીઓનું શ્રેય છે.

૧૧ ચવ”

એક અત્યંત રસુજી ને વાંચવા લાયક
માસિક ચોપાનિયું આવતા જુલાઈ માસથી
પ્રગટ થશે.

આ ચોપાનિયામાં

ધણી રસિક ને વિધ વિધ વિષયો લખવામાં આવશે.

કીમત-મુંબઈનાં મોહકો પાસે વર્ષ એકના માત્ર આના પ્યાર

દેશાવરવાળાઓ પાસે રૂપાણ સાથે રૂ. ૧

અમારથી લીધામાં આવશે.

નામ નોંધાવવાનું ટેકાણું—“ બીમ સેન ” જોડીસ.

જીલ્લેશ્વર, બીજો મોઈવાડો,

મુંબઈ.

